GLOBALLASHUV JARAYONLARIDA YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA MA’NAVIY DETERMINANTLARI

Madaliyeva Feruza Alisherovna
Farg‘ona davlat universiteti, Ilmiy-tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo‘limi muhandisi
ORCID: 0009-0005-3289-1770
Tel: +998 90 535 80 76
E-mail: *madalieva.com@gmail.com*

Annotatsiya:
Mazkur maqolada globallashuv jarayonlarining yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishga ko‘rsatayotgan ta’siri, innovatsion iqtisodiyot sharoitida yoshlarning tadbirkorlik faolligini oshirishning iqtisodiy mexanizmlari hamda ushbu jarayonda ma’naviy determinantlarning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, yoshlar tadbirkorligini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, raqamli iqtisodiyot imkoniyatlaridan samarali foydalanish, innovatsion ekotizimni shakllantirish va ma’naviy qadriyatlarni mustahkamlash orqali barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlash masalalari yoritilgan. Maqolada yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: *globallashuv, yoshlar tadbirkorligi, innovatsiya, iqtisodiy mexanizm, ma’naviy determinant, inson kapitali, raqamli iqtisodiyot, startap, investitsiya, biznes muhiti.*

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida kechayotgan globallashuv jarayonlari mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanish modellariga, mehnat bozoriga hamda tadbirkorlik muhitini shakllantirishga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, innovatsion iqtisodiyotning rivojlanishi va raqamli texnologiyalarning keng joriy qilinishi yoshlar uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratmoqda. Bunday sharoitda yoshlarning tadbirkorlik faolligini oshirish mamlakatning raqobatbardoshligini ta’minlovchi muhim omillardan biriga aylanmoqda.

O‘zbekistonda ham yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Imtiyozli kreditlar, startap loyihalarni moliyalashtirish, biznes-inkubatorlar tashkil etish, kasbiy ta’lim tizimini takomillashtirish kabi chora-tadbirlar natijasida yoshlarning biznes tashabbuslari tobora kengayib bormoqda.

Biroq iqtisodiy omillar bilan bir qatorda ma’naviy qadriyatlar, ishbilarmonlik madaniyati, halollik, ijtimoiy mas’uliyat va vatanparvarlik kabi determinantlar ham tadbirkorlik faoliyati samaradorligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM

Globallashuv va yoshlar tadbirkorligining iqtisodiy ahamiyati.

Globallashuv milliy iqtisodiyotlarning xalqaro bozorlarga integratsiyalashuvini jadallashtirib, raqobat muhitini kuchaytirmoqda. Bu esa tadbirkorlik subyektlaridan

innovatsion fikrlash, tezkor qaror qabul qilish va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishni talab etadi.

Yoshlar iqtisodiyotning eng faol qatlami sifatida yangi biznes g‘oyalarni ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etishda muhim resurs hisoblanadi. Ular axborot texnologiyalarini tez o‘zlashtirishi, bozor konyunkturasiga tez moslashishi va innovatsion yondashuvlarga ochiqligi bilan ajralib turadi.

Shu nuqtai nazardan, yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish nafaqat yangi ish o‘rinlari yaratishga, balki yalpi ichki mahsulot hajmini oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish va aholi daromadlarini ko‘paytirishga ham xizmat qiladi.

Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari.

Zamonaviy iqtisodiyotda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish quyidagi iqtisodiy mexanizmlar orqali amalga oshiriladi:

- davlat tomonidan moliyaviy qo‘llab-quvvatlash;
- imtiyozli kreditlar va grantlar ajratish;
- startap ekotizimini rivojlantirish;
- biznes-inkubatorlar va akseleratorlar faoliyatini kengaytirish;
- soliq imtiyozlari va investitsiyalarni rag‘batlantirish;
- raqamli platformalar orqali elektron tijoratni rivojlantirish;
- tadbirkorlik ta’limini takomillashtirish.

Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron tijorat, IT xizmatlari, fintex, agrotexnologiyalar va kreativ industriyalar yoshlar tadbirkorligi uchun istiqbolli sohalarga aylanmoqda.

Ma’naviy determinantlarning tadbirkorlik faoliyatidagi o‘rni.

Tadbirkorlik iqtisodiy jarayon bo‘lishi bilan birga ijtimoiy institut ham hisoblanadi. Uning samaradorligi tadbirkorning shaxsiy fazilatlari va ma’naviy qarashlari bilan ham belgilanadi.

Ma’naviy determinantlar quyidagilardan iborat:

- halol mehnat qilish;
- qonunlarga hurmat;
- ijtimoiy mas’uliyat;
- vatanparvarlik;
- ishbilarmonlik etikasi;
- jamoaga hurmat;
- korrupsiyaga murosasiz munosabat;
- ekologik mas’uliyat.

Mazkur omillar biznesning uzoq muddatli barqarorligini ta’minlaydi hamda investorlar va iste’molchilarning ishonchini oshiradi.

Innovatsion iqtisodiyot va yoshlar tadbirkorligining rivojlanish istiqbollari.

Hozirgi kunda sun’iy intellekt, raqamli texnologiyalar, "yashil iqtisodiyot", innovatsion moliyalashtirish mexanizmlari va elektron tijorat yoshlar uchun yangi imkoniyatlarni ochib bermoqda.

Kelgusida yoshlar tadbirkorligini yanada rivojlantirish uchun:

- raqamli savodxonlikni oshirish;
- innovatsion loyihalarni moliyalashtirish hajmini kengaytirish;

- universitetlarda tadbirkorlik ekotizimini shakllantirish;
- xalqaro tajribani joriy etish;
- xususiy sektor bilan hamkorlikni kuchaytirish;
- ijtimoiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

XULOSA

Globallashuv sharoitida yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘sishini ta’minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Innovatsion iqtisodiyot talablari yoshlarning bilim va ko‘nikmalarini muntazam ravishda takomillashtirishni talab etadi. Shu bilan birga, tadbirkorlik faoliyatining samaradorligi nafaqat iqtisodiy resurslarga, balki ma’naviy determinantlarga ham bevosita bog‘liq.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan moliyaviy instrumentlarni yanada kengaytirish;
- universitetlarda amaliy tadbirkorlik ta’limini kuchaytirish;
- raqamli iqtisodiyotga mos biznes ko‘nikmalarini shakllantirish;
- innovatsion startaplarni davlat va xususiy sektor hamkorligi asosida moliyalashtirish;
- tadbirkorlik faoliyatida halollik, ijtimoiy mas’uliyat va biznes etikasini mustahkamlashga qaratilgan ma’naviy-ma’rifiy dasturlarni keng joriy etish.

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiy mexanizmlar va ma’naviy determinantlarning uyg‘unligi yoshlar tadbirkorligining barqaror rivojlanishini ta’minlaydi, bu esa mamlakatning innovatsion iqtisodiyotga o‘tish jarayonini jadallashtirish, inson kapitalini yuksaltirish va milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: *O‘zbekiston*, 2021. – 464 b.
2. O‘zbekiston Respublikasining **"Innovatsion faoliyat to‘g‘risida"**gi Qonuni. O‘RQ-630-son, 2020 yil 24 iyul.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. 2022 yil 28 yanvar, PF-60.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2026–2030 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. – Toshkent, 2026.
5. Abdullayev Y.A. Makroiqtisodiyot nazariyasi. – Toshkent: *IQTISOD-MOLIYA*, 2020. – 432 b.
6. Ibragimov A.T., Yuldashev N.Q. Tadbirkorlik asoslari. – Toshkent: *Fan va texnologiya*, 2022. – 284 b.
7. Shumpeter Y. Теория экономического развития. – Moskva: Progress, 2017. – 455 b.
8. Druker P. Инновации и предпринимательство. – Moskva: Alpina Pablisher, 2019. – 432 b.
9. Porter M. Конкурентное преимущество наций. – Moskva: Alpina Pablisher, 2018. – 947 b.
10. OECD. Entrepreneurship at a Glance 2023. – Paris: OECD Publishing, 2023.
11. World Bank. World Development Report 2024: The Middle-Income Trap. – Washington, D.C.: World Bank, 2024.
12. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report 2023/2024. – New York: UNDP, 2024.
13. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. – Geneva: World Economic Forum, 2016. – 192 p.
14. “Yangi O‘zbekiston” ijtimoiy-siyosiy gazetasi. Yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlashga oid maqolalar. – Toshkent, 2024–2025 yillar.

15. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Yoshlar bandligi va tadbirkorlik ko‘rsatkichlari bo‘yicha statistik to‘plamlar. – Toshkent, 2024–2025.
16. O‘zbekiston Respublikasi Savdo-sanoat palatasi. Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishga oid tahliliy materiallar. – Toshkent, 2024–2025.
17. Lex.uz – O‘zbekiston Respublikasining milliy qonunchilik ma’lumotlari bazasi. https://lex.uz
18. Statistika agentligi – https://stat.uz
19. Jahon bankining rasmiy sayti – https://www.worldbank.org
20. OECD rasmiy sayti – https://www.oecd.org